Aantekeningen over Nederlandse Cholevidae (Coleoptera)

door

M. SCHILTHUIZEN

ABSTRACT. — Notes on Dutch Cholevidae (Coleoptera). A second record for the Netherlands is given for *Catops longulus* Kellner. A remarkably shaped ♂ *Sciodrepoides fumatus* (Spence) is described and pictured. *Catops nigricantoides* Reitter could not be found among a considerable number of *Catops nigricans* (Spence) ♂♂ from the south-east of the Netherlands.

Inleiding

De familie Cholevidae wordt door de meeste auteurs (o.m. Brakman, 1966, Szymczakowski, 1971) Catopidae genoemd. Door Zwick (1981) is aangetoond, dat Cholevidae de enige juiste naam is voor deze groep. De opvatting van sommigen, om de Cholevidae als subfamilie van Leiodidae te beschouwen, is volgens Zwick (1979) niet aannemelijk.

In deze publikatie worden faunistische en andere aantekeningen over enkele Nederlandse Cholevidae gegeven. Voor het tot stand komen van dit artikel werden, naast eigen materiaal, de volgende collecties bestudeerd: Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden (RMNH), J. Krikken; Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Zoölogisch Museum, Amsterdam (ZMA), B. J. H. Brugge; Fries Natuurhistorisch Museum, Leeuwarden, G. Stobbe; en de collectie van de heer A. P. J. A. Teunissen, Vlijmen. Alle bovengenoemde personen en instellingen dank ik vanaf deze plaats hartelijk voor de geboden hulp.

Speonesiotes dorotkanus (Reitter). — Ik vond een vrouwelijk exemplaar onder ongedetermineerd materiaal in het RMNH, geëtiketteerd: „Amsterdam W., 13.X.1962, leg. W. Bergmans". Een zeer merkwaardige vindplaats voor deze cavernicole blinde Cholevide, die slechts gesignaleerd is in Joegoslavië en Albanië (Jeannel, 1924). Het betreft hier hoogstwaarschijnlijk een dier dat geïmporteerd is (bijv. via scheepvaart). Wel vermeldt Jeannel van deze soort, dat het één van de zeer weinige leden van de grote subfamilie Bathysciinae is, die niet alleen in grotten leeft, maar ook af en toe voorkomt in vogel- en zoogdiernesten.

Nemadus colonoides (Kraatz). — Dit nidicole dier wordt zelden uit ons land gemeld; Keer (1930) noemt drie vindplaatsen, Brakman (1966) geeft de provincies Limburg, Zeeland, Noord-Holland en Gelderland op. Ook andere auteurs (Szymczakowski, 1971; Horion, 1949) zeggen: zeldzaam of zeer zeldzaam. Dat de soort in Nederland toch geenszins zeldzaam te noemen is, bewijzen de volgende (serie-)vangsten: Aalbeek, in spechtenest, 2.VII., leg. Heselhaus, 4 ex. (RMNH); Amsterdam, slaapplaats vleermuizen, 2.III.1936, leg. Kruseman, 14 ex. (ZMA, RMNH); Amsterdam, III.1936, leg. Broerse & Váry, 71 ex. (ZMA); Bekkum, 2.IV. 1934, leg. Van der Wiel, 4 ex. (ZMA); Bergen (N.-H.), 4.V.1956, leg. Nonnekens, 6 ex. (ZMA); Schiedam, in nestkastjes van *Parus*, 1.VII.1982, leg. Schilthuizen, 5 ex. (coll. M. Schilthuizen); Wassenaar, in molm van holle boom met nest van *Strix aluco*, IX.1972 en VIII.1975, leg. Kanaar, 19 ex. (coll. P. Kanaar). Verder zag ik nog dieren van onder meer Doetinchem, Eerbeek, Valkenburg (L.), Schin op Geul, Epen, Oostkapelle. Waarschijnlijk is *Nemadus colonoides* overal in Nederland in vogelnesten aan te treffen.

Choleva spadicea (Sturm). — In de literatuur (Van der Wiel, 1931; Berger & Poot, 1970) zijn slechts drie meldingen van dit zeldzame dier voor onze fauna te vinden, te weten: Arnhem, XI.1899, 1 ♀; Winterswijk, 19.VI.1921, 1 ♂; Vijlen, III.1969, 1 ex. Verder bevindt zich in het ZMA nog een exemplaar van Apeldoorn, door P. van der Wiel in 1934 gedetermineerd. Na het bestuderen van een aantal ongedetermineerde *Choleva*'s kan ik hieraan de volgende vangsten toevoegen: Berg en Terblijt, 18.I.1964, 1 ♀ (inventarisatie van de Zuidlimburgse grotten), in ZMA; Rijckholt, 25.IV.1950, 1 ♀ (excursie St. Pietersberg), in RMNH; Vijlen, X.1968, 1 ♂

81

(leg. A. Teunissen) in coll. A. Teunissen; Olterterp, 11.V.1972, 1 ♂ (leg. G. Stobbe) in Fries Natuurhistorisch Museum.

Choleva paskoviensis Reitter. — In de collectie van het RMNH vond ik een ♂, met het etiket: „Baarn, 23.I.1938, leg. van Doesburg". Van der Wiel (1931) geeft buiten Zuid-Limburg slechts de vindplaatsen Doorn, Hilversum en Breda op.

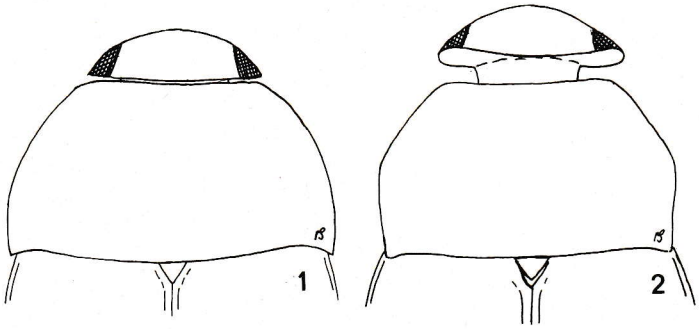

Fig. 1-2. Kop en thorax *Sciodrepoides fumatus*; 1, normaal ♂; 2, afwijkend ♂.

Sciodrepoides fumatus (Spence). — In het RMNH vond ik in een grote serie van deze soort van Vorden, 20.V.1937, leg. Valck Lucassen, een ♂, met een zeer merkwaardig gevormd halsschild. Gewoonlijk is bij *S. fumatus* het halsschild (fig. 1) aan de zijden gelijkmatig afgerond, een fractie voor de achterhoeken het breedst. De basis is aan weerszijden uitgebocht, de achterhoeken daardoor bijna scherphoekig. Bovendien is het breder dan de dekschilden aan de schouders. Het bovengenoemde exemplaar echter heeft een pronotum (fig. 2) dat even breed is als de schouderbreedte van de dekschilden; de basis is vrijwel recht, de achterhoeken zijn iets afgerond. De zijden lopen in de achterste helft vrijwel parallel om in het midden onder een duidelijke hoek naar voren rechtlijnig te versmallen. Aangezien ik in aedeagus en sprieten geen verschillen met de gewone vorm kon vinden lijkt me dit een individuele, maar erg merkwaardige afwijking.

Catops longulus Kellner. — In het RMNH trof ik een ♀ van deze soort aan, geëtiketteerd: „Exc. St. Pietersberg; Canadasberg, Sibbegrot, 12.XI.1951". Het dier was gedetermineerd als *Catops tristis* (Panzer). Uit ons land waren tot nu toe slechts twee exemplaren bekend van Vaals, VII.1955 (Van der Wiel, 1962). Het dier komt in de ons omringende landen verspreid, maar niet algemeen voor. Uit meldingen door Horion (1949), Kroker (1976), Zwick (mededeling in correspodentie), Collart (1962), Jeannel (1936) en Szymczakowski (1971) is voor Nederland en het omliggend gebied een verspreidingskaartje samen te stellen (fig. 3). Hieruit blijkt onder meer, dat de overwegend montane *C. longulus* ook in het Noordduitse laagland gevonden is. Het is daarom zaak naar deze soort uit te blijven kijken in het zuiden en oosten van Nederland.

Catops neglectus Kraatz. — Brakman (1968) noemt voor ons land: Bemelen (V.1967, 1 ♂), Meerssen (IX. en X.1967, 5 ex.) en Cadier en Keer (VI.1956, 1 ex.). In het RMNH zag ik nog een ♀ van Valkenburg (L.), V.1968, leg. P. Poot (in coll. J. Blokland) en een ex. van St. Pieter, X, leg. Maurissen (in coll. Everts). In het ZMA kon ik geen Nederlands materiaal vinden.

Toen ik van 18 tot 23.XII.1982 enkele malen de hellingbossen tussen Bemelen en Cadier en Keer bezocht, vond ik 5 ♂♂ en 3 ♀♀ van deze zeldzame soort: op 18.XII.1982 werd 1 ♂ tezamen met *Catops picipes* (Fabricius) aangetroffen in een muizenest onder een boomstronk (Jeannel (1936) kende alleen vangsten uit dasse- en konijneholen); 20. en 23.XII.1982: 3 ♂♂, 3 ♀♀ in vangpotten met Harz- en Limburgse kaas, die in en bij mergelgrotten waren geplaatst; 20.XII.1982: 1 ♂ onder een rotte paddestoel.

Catops nigricans (Spence). — Deze soort, die vooral bij knaagdieren leeft, is in heel Nederland tamelijk algemeen. Nauw hiermee verwant, en slechts aan het mannelijk genitaalapparaat te onderscheiden (fig. 4-7), is *Catops nigricantoides* Reitter. Zwick (1981) vermeldt vindplaatsen van *nigricantoides* uit Hessen en Westfalen, maar niet uit Nederland. In de hoop deze soort ook voor ons land te kunnen melden, heb ik alle ♂♂ van *nigricans*, uit het zuidoosten van ons land, in het RMNH, ZMA, de collectie van de heer A. Teunissen en die van mij zelf bestudeerd. Helaas vond ik onder de in totaal 35 ♂♂ (voornamelijk uit Zuid-Limburg), geen *nigricantoides*. Toch is het voorkomen van deze soort, die vooral in knaagdiernesten te vinden is, in Limburg niet geheel uitgesloten.

Fissocatops westi (Krögerus). — Berger & Poot (1972) vermelden deze zeldzame soort van Echt en Bocholtz (resp. V.1969 en III.1967, 2 ♂♂, leg. J. Blokland, nu in de collectie van het RMNH). Brakman (1968) meldt hem van Meerssen. Verder vond ik nog de volgende exemplaren: Princenhage, VIII.1919, leg. Van der Wiel (meerdere exemplaren in coll. ZMA); St. Pie-

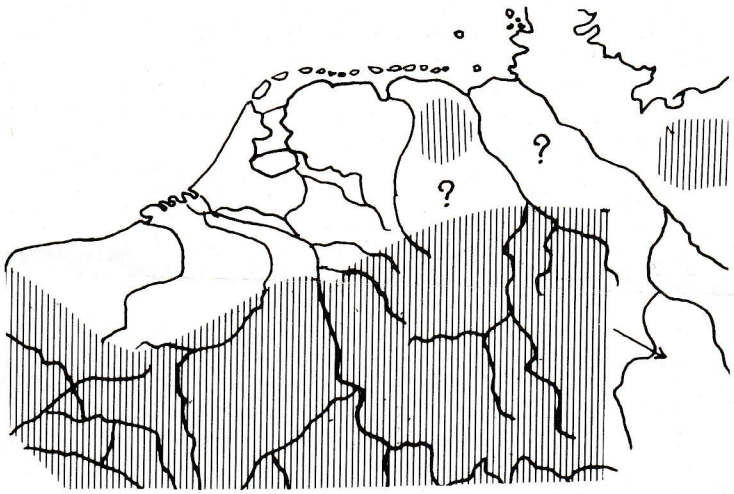

Fig. 3. Verspreiding van *Catops longulus* in Nederland en het omliggend gebied.

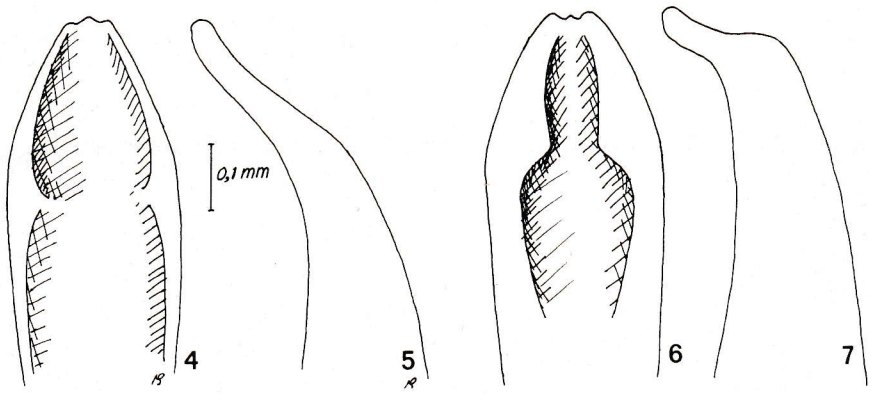

Fig. 4-7. Apicaal deel aedeagus; 4-5, *Catops nigricans*, 4, dorsaal, 5, lateraal; 6-7, *Catops nigricantoides*; 6, dorsaal; 7, lateraal (naar Zwick, 1981).

ter, V, leg. Maurissen, 1 ♀; Burgst, X, 1 ♂; Brummen, VII.1915, leg. Valck Lucassen, 1 ex. (alles in coll. E. Everts, RMNH); Roden, 18.VIII.1942, leg. Van Nidek, 1 ♂ (coll. ZMA); Maastricht, 2.V.1929, 1 ♂, leg. Scholte (coll. ZMA); Colmond, 3.V.1970, leg. Teunissen, 1 ♂; Echt, 23.III.1969, leg. Teunissen, 1 ♂; Nuenen, 31.III.1969, leg. Teunissen, 2 ♂♂ (alles in coll. A. Teunissen). De heer R. Batten te Middelburg liet mij weten de soort te kennen van Wijk bij Duurstede, 12.III.1950. Bij Oosterbeek (landgoed Lichtenbeek) kon ik met behulp van vangpotten met paardevlees 17 exemplaren (11 ♂♂, 6 ♀♀) verzamelen, 29.V.-5.VI.1982. Momenteel zijn dus reeds 13 vindplaatsen in vijf provincies bekend van deze slecht bekende Cholevide.

LITERATUUR

Berger, C. J. M. & P. Poot, 1970. Nieuwe en zeldzame soorten voor de Nederlandse keverfauna, I. — *Ent. Ber., Amst.* 30: 213-221.

———, 1972. Nieuwe en zeldzame soorten voor de Nederlandse keverfauna, II. — *Ent. Ber., Amst.* 32: 26-32.

Brakman, P. J., 1966. Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggend gebied. — *Mon. ned. ent. Vereen.* 2: I-X, 1-219.

———, 1968. Korte coleopterologische Notities VIII. — *Ent. Ber., Amst.* 28: 108-114.

Collart, A., 1962. Notes sur la Faune des Hautes-Fagnes en Belgique XXVIII (Coleoptera: Catopidae). — *Bull. Annls Soc. r. ent. Belg.* 98 (24): 373-385.

Horion, A., 1949. *Faunistik der mitteleuropäischen Käfer 2, familie Catopidae*: 93-119, Klostermann, Frankfurt/M.

Jeannel, R., 1924. Monographie des Bathysciinae. — *Archs Zool. exp. gén.* 63: 1-436.

———, 1936. Monographie des Catopidae. — *Mém. Mus. natn. Hist. nat.* [2], 1: 1-433.

Keer, P. N., 1930. *Calwers Keverboek* 1: 1-784, 2: 785-1330, Thieme & Cie., Zutphen.

Kroker, H., 1976. Coleoptera Westfalica: Familia Leptinidae und Familia Catopidae. — *Abh. Landesmus. Naturk. Münster* 38 (4): 1-39.

Szymczakowski, W., 1971. Familie Catopidae. — *Käfer Mitteleuropas* 3: 204-237.

Wiel, P. van der, 1931. Overzicht der in Nederland en aangrenzend gebied voorkomende soorten van het genus Choleva Latreille. — *Tijdschr. Ent.* 74: 187-229.

———, 1962. Bijdrage tot de kennis der Nederlandse Kevers, V. — *Ent. Ber., Amst.* 22: 169-178.

Zwick, Peter, 1979. Contributions to the Knowledge of Australian Cholevidae (Catopidae auct.; Coleoptera). — *Aust. J. Zool. Suppl.* 70: 1-56.

———, 1981. Catops nigricantoides Reitter und Catops andalusicus Heyden, zwei verkannte europäische Arten (Coleoptera, Cholevidae). — *Ent. Bl. Biol. Syst. Käfer* 77: 32-42.

Schiedamseweg 91, 3121 JG Schiedam.